

RASA KURKAUSKIENĖ

Lietuvos edukologijos universitetas

Mokslinių tyrimų kryptys: dialektologija, morfologija.

RYTŲ AUKŠTAIČIŲ ŠIAURINIŲ PANEVĖŽIŠKIŲ DAIKTAVARDŽIO LINKSNIAVIMO TIPAI IR JŲ KITIMO TENDENCIJOS

Noun Declension Types in the Eastern
Aukštaitian Subdialect of Northern
Panevėžiskiai and the Tendencies of Their
Change

ANOTACIJA

Rytų aukštaičių šiaurinių panevėžiškių daiktavardžio linksniavimo sistema tirta labai menkai. Apskritai, iki šiol nėra paskelbta šios patarmės **išsamių** morfologijos tyrimų.

Analizuojant bei aprašant rytų aukštaičių šiaurinių panevėžiškių kamienų tarpusavio sąveiką, jos tipus ir veikimo sąlygas, remiamasi natūraliosios morfologijos tyrimo metodais. Straipsnyje daiktavardžiai analizuoti sinchroniniu metodu, kurį 1977 m. pateikė Aleksas Girdenis ir Albertas Rosinas. Taikant maksimumų metodą, atliktas šiaurinių panevėžiškių patarmės hierarchinis fleksinių klasių grupavimas, nustatyti daiktavardžių linksniavimo tipai.

ESMINIAI ŽODŽIAI: šiauriniai panevėžiskiai, natūralioji morfologija, daiktavardžių kamienai, kamienų hierarchija.

ANNOTATION

The noun declension system of the Eastern Aukštaitian Subdialect of Northern Panevėžiskiai has not been thoroughly studied. Generally speaking, there are no **comprehensive** studies addressing the morphology of this subdialect.

The analysis and description of the interaction of stems in the Eastern Aukštaitian Subdialect of Northern Panevėžiškiai, its types and conditions resort to the Natural Morphology research methods. Nouns are analysed using the synchronic method first proposed by Girdenis and Rosinas in 1977. The hierarchical clustering of inflectional classes of the Northern Panevėžiškiai Subdialect was performed and noun declension types were determined using the maximum method.

KEYWORDS: Northern Panevėžiškiai Subdialect, Natural Morphology, noun stems, stem hierarchy.

ĮVADAS

Lietuvių kalbos daiktavardžio linksniavimo sistema lingvistų laikoma pačia archajiškiausia iš visų dabartinių gyvų indoeuropiečių kalbų, teigia Zigmas Zinkevičius (1980: 185). Pirmą kartą daiktavardžių linksniavimas aprašytas 1653-aisiais metais pirmojoje spausdintoje lietuvių kalbos gramatikoje *Grammatica Litvanica*. Tuomet Danielius Kleinas daiktavardžius suskirstė į penkis linksniavimo tipus (pagal daiktavardžių vienaskaitos vardininko, kilmininko ir naudininko galūnes) (Kruopas (red.): 1957). Gerokai vėliau, 1922 m., penkias linksniuotes *Lietuvių kalbos gramatikoje* išskyrė ir Jonas Jablonskis. Kitaip negu D. Kleinas, svarbiausiu rodikliu J. Jablonskis laikė vienaskaitos vardininko linksnį.

J. Jablonskio sudarytą lietuvių kalbos daiktavardžio linksniuotės sistemą randame ir 1965 metais išleistoje *Lietuvių kalbos gramatikoje* (Ulvydas, red.: 1965). Joje pateikiami išsamesni linksniuotės aprašymai, akcentuojama ne tik vienaskaitos vardininko, bet ir vienaskaitos kilmininko galūnių reikšmė linksniuotei nustatyti.

Dabartinės lietuvių kalbos gramatikoje (2005: 68–81) aprašomos penkios linksniuotės: (i)a, (i)u, (i)o, é ir i. Kiekvienos linksniuotės linksniavimo paradigmos skiriamos pagal atskirų linksnių formų ypatybes. Ši klasifikacija yra ne tik detalesnė už D. Kleino sudarytą linksniuotės sistemą, bet ir paprastesnė: norint nustatyti linksniuotę, užtenka vieno daugiskaitos naudininko linksnio.

Kalbininkai Aleksas Girdenis ir Albertas Rosinas pateikia visai kitokią, *natūraliosios morfologijos* metodais¹ tirtą, linksniavimo tipų klasifikaciją. Jų nuo-

¹ Šis metodas kilo ir ypač išplito Vokietijoje ir Austrijoje XX a. 8-to dešimtmečio pradžioje. Kalbamoji kryptis ir struktūrinės tendencijas kalbose apskritai, ir specifinius pakitimų procesus skirtingose kalbose aiškina iš dalies universaliais natūralumo principais.

mone (Girdenis, Rosinas 1977: 338), tradicinė, arba sąlyginė, daiktavardžių linksniavimo tvarka yra nemotyvuota ir neleidžia atskleisti skirtingų kamienų sąveikos, natūralios linksniavimo tipų klasifikacijos. Be to, tiriant daiktavardžius tradiciniu būdu, neatsižvelgiama į jų giminės, formų panašumą. Taigi remiantis A. Girdenio ir A. Rosino mokslinė idėja, šiame tyrime kiekviena daiktavardžių kaitybos klasė bus gretinama su visomis kitomis kaitybos klasėmis, aiškinamasi, koks yra sutampančių linksnių galūnių skaičius, skaičiuojamas linksnių vartojimo dažnis.

Artimą natūraliosios morfologijos teorijai daiktavardžio linksniavimo sistemą sudarė Adelė Valeckienė (1998). Jos pateiktoje klasifikacijoje atsižvelgiama į paradigmų tarpusavio panašumus. Kalbininkės teigimu, kai kurių skirtingų kamienų daiktavardžiai turi panašias galūnių sistemas, o kartais atvirkščiai – to paties kamieno daiktavardžiai skiriasi kuriomis nors galūnėmis (1998: 319).

Apskritai darbų, skirtų panevėžiškių patarnei, yra nemažai (Kačiuškienė 2000, 2006; Garšva 1982, 2000; Ručinskaitė 1984 ir kt.), daug apibendrinamosios medžiagos pateikta Z. Zinkevičiaus darbuose (1966, 1975). Vis dėlto reikia pasakyti, kad beveik visi kalbininkai daugiausia domėjosi panevėžiškių patarmės fonetika, morfologijai skirtas vos vienas kitas darbas (Šliavas 1974, Vidugiris 1964).

Taigi ir natūraliosios morfologijos teorija paremtų rytų aukštaičių šiaurinių panevėžiškių patarmės daiktavardžio linksniavimo sistemos tyrimų dar nėra paskelbta². Šiame straipsnyje, remiantis natūraliosios morfologijos teorinėmis nuostatomis, bus aprašoma minėtos patarmės daiktavardžio kaitybos klasių sistema, pateikta kamienų klasifikacija. Ji bus sudaroma atsižvelgiant ne tik į galūnes, bet ir į akcentinius bei morfonologinius kitimus tapačiose morfemose. Nuo įprastos (tradicinės) klasifikacijos ši skirsis tuo, kad ypatingas dėmesys bus skiriamas fleksijų panašumams paradigmose, bus bandoma išryškinti daiktavardžio kaitybos įvairovę.

² Natūraliosios morfologijos metodus, tirdamas bendrinės lietuvių kalbos, kai kurių žemaičių tarmės šnektų (Tirkšlių ir Šaukėnų), latvių bendrinės kalbos ir tarmių daiktavardžio linksniavimo tipų hierarchiją, naudojo A. Rosinas ir A. Girdenis (Girdenis, Rosinas 1977; Rosinas 1994, 2005: 47–51, 76–83). Taip pat Aurimas Markevičius, tyrinėdamas šiaurinius širvintiškius (Markevičius A. *Šiaurinių širvintiškių daiktavardžio linksniavimas ir jo istorija*. Daktaro disertacija. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2008; Markevičius A. *Šiaurinių širvintiškių daiktavardžio linksniavimas ir jo istorija*. Monografija. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2009), taip pat Aušra Kaikarytė tirdama Joniškio šnektą (Kaikarytė A. *Joniškio šnektos daiktavardžio linksniavimo sistema*. Daktaro disertacija. Vilnius, 2010) bei Vitalija Karaciejūtė tirdama pietų aukštaičius (Karaciejūtė V. *Varėnos šnektos daiktavardžio linksniavimo sistema*. Daktaro disertacija. Vilnius, 2013). Dar žr. Savickienė, Kazlauskienė, Kamandulytė 2004: 81 ir ten minimą literatūrą; apie pačią teoriją: Wurzel 1984.

TYRIMAS

Tyrime keliami keli uždaviniai: 1) ištirti šiaurinių panevėžiškių patarmės daiktavardžių linksniavimo tipus ir jų hierarchiją; 2) parodyti, kad tiriamojoje patarmėje egzistuoja ne tik sąlyginė, bet ir natūrali daiktavardžių linksniavimo tvarka; 3) pateikti rytų aukštaičių šiaurinių panevėžiškių daiktavardžių kamienų kaitos tendencijas.

Empirinė medžiaga. Didžioji dalis garsinės tyrimo medžiagos surinkta straipsnio autorės (25 val.), kita dalis paimta iš Lietuvos kalbos instituto Tarmių archyvo (6 val.). Darbe tyrinėjami šie šiaurinių panevėžiškių punktai: Joniškėlio, Jurgėnų, Pūmpėnų, Pāsvalio, Saločių, Geidžiūnų, Gailionių. Tyrimo medžiagą sudaro apie šimtas transkribuotų tarminių tekstų puslapių. Iš jų buvo išrinkti visi daiktavardžiai (iš viso 4961), kurie suskirstyti ir suskaičiuoti pagal kamienus (*ā* kamieno daiktavardžių rasta 832, *iā* kamieno – 197, *a* kamieno – 1891, *u* kamieno – 92, *ia*₂ kamieno – 799, *i*_f kamieno – 46, *i*_m kamieno – 17, *C_m* kamieno – 59, *C_f* kamieno – 25, *ē* kamieno – 903), giminę, skaičių, linksnį ir kirčiavimo tipus (baritoninį ir oksitoninį).

Nustatant linksniavimo tipus, remtasi šiais kriterijais ir sąlygomis:

1. Daiktavardžių kamienų skirtumus lemia fonologija, o ne fonetika. Pavyzdžiui, šiaurinių panevėžiškių daiktavardžių *šā.kę* „šakai“ ir *duōbę* „duobei“ galūnės balsiai laikomi tos pačios fonemos poziciniais variantais (dar plg. širvintiškių *žō.lū* „žolė“ ir *ā.ki* „akį“).

2. Daiktavardžių balsiniai kamienai nustatyti remiantis daugiskaitos naudininko, priebalsiniai – daugiskaitos kilmininko linksniu.

3. Šiauriniams panevėžiškiams būdinga itin stipri galūnės balsių redukcija, be to, veikia visuotinio kirčio atitraukimo dėsnis (t. y. atitraukiama ne tik iš trumpos, bet ir iš ilgos tvirtagalės galūnės ne tik į ilgąjį, bet ir į trumpąjį skiemenį, pvz.: *žmō-n*³ „žmona“, *diēn*^s „dienas“, *rās*ⁿ „rasa“, *kâte* „katė“). Dėl šios priežasties oksitoninio ir baritoninio kirčiavimo paradigmos suvienodėja, atsiranda daug sinkretinių linksnių. Taigi šiame darbe nustatant kamienus bus remiamasi baritoninio kirčiavimo daiktavardžiais³. Oksitoninio kirčiavimo

³ Plg.: Rytų aukštaičių šiaurinių širvintiškių ir pietų aukštaičių Varėnos šnektos linksniavimo kamienai nustatyti remiantis tik oksitoninio kirčiavimo daiktavardžiais. Šiaurinių širvintiškių kirčiuotos galūnės išlaikytos geriau negu nekirčiuotos. Be to, širvintiškiai nekirčiuotus ilguosius balsius trumpina iki trumpųjų ir veikia sąlyginis kirčio atitraukimas (Markevičius 2006: 436). Varėnos šnekte oksitoninio kirčiavimo daiktavardžiai pasirinkti dėl gerai atstovaujamos daiktavardžių paradigmos (Karaciejūtė 2011: 315). Pietų aukštaičiai galūnes išlaiko gerai, žodžiai daugeliu atvejų kirčiuojami kaip bendrinėje kalboje. Kartais gali skirtis kirčio vieta ar priegaidė, nes žodžiai priklauso kitoms kirčiuotėms ir yra susidarę nauji kirčiavimo modeliai, pvz.: *plī-tas* „plytās“, *stō-gūs* „stógūs“ ir kt. (LKTCh 2004: 81).

daiktavardžių pavyzdžiai pateikti tik palyginimui, t. y. kad būtų matyti abiejų kirčiavimo tipų panašumai. Rasti skirtumai pateikti pirmoje lentelėje.

1 LENTELĖ. Baritoninio ir oksitoninio kirčiavimo skirtumai šiaurinių panevėžiškių patarmėje

	Vienaskaita			Daugiskaita	
	BARITONINIS kirčiavimas	OKSITONINIS kirčiavimas		BARITONINIS kirčiavimas	OKSITONINIS kirčiavimas
ā kamienas					
			N.	píevom	šakó-m
Vt.	píevø	šakõ·	Vt.	píevos	šakõ-s ^b
ĩā kamienas					
Vt.	sá.ujø	dalĩõ·	Vt.	sá.ujos	dalĩõ-š
ē kamienas					
Vt.	ũ.pę	dõbẽ·	Vt.	ũ.pęš	dõbẽš
u kamienas					
Vt.	tõř.ğ ^{b4}	dangũ.ĩ			
i, kamienas					
			N.	á.nțem / ó.nțem ⁵	aví.m
			Įn.	(so)á.nțem / (so)ó.nțem	(so)aví.m

Matyti, kad pagal kirčiavimo tipą nesutampa keturių kamienų (*ā*, *ĩā*, *ē* ir *u*) vienaskaitos ir daugiskaitos vietininko linksnių formos (*u* kamieno tik vienas-kaitos); dviejų kamienų (*ā* ir *i_f*) daugiskaitos naudininko linksnių formos ir tik vienas skirtumas rastas tarp *i_f* kamieno daiktavardžių (nesutampa daugiskaitos įnagininko formos).

Svarbu paminėti, kad *i_m*, *C_m* ir *C_f* kamienų daiktavardžiai šiaurinių panevėžiškių patarmėje yra tik oksitoninio kirčiavimo (*vàğ^bs*, *àkmø*, *dõktę*). Šių kamienų baritoninio kirčiavimo daiktavardžių nėra. Vienintelis *C_m* kamieno žodis *mę.no*

⁴ Daiktavardis *turgus* čia formaliai priskirtas prie *u* kamieno, tačiau tik vienaskaitos kilmininko linksnis turi išlaikęs šio kamieno galūnę, plg.: *tõř.ğos* „turgaus“ ir *víra* „vyro“. Visi kiti linksniai perėję į *a* kamieną.

⁵ Daiktavardis *antis* šiaurinių panevėžiškių šnektoje priskirtas *i_f* kamieno tipui, tačiau akivaizdus šio kamieno mišinys su *ē* kamieniu (plg.: vns. kilm. *á.ntęš / ó.ntęš* „anties“ ir *bĩ.tęš* „bitės“; vns. naud. *á.ntę / ó.ntę* „ančiai“ ir *bĩ.tę* „bitei“; dgs. naud. *á.ntęm / ó.ntęm* „antim“ ir *bĩ.tęm* „bitėm“; dgs. įn. *(sø)á.ntęm / (sø)ó.ntęm* „su antim“ ir *(sø)bĩ.tęm* „su bitėm“). Čia murmamas priešakinės eilės balsis kai kuriais atvejais gali atliepti tiek *ē*, tiek ir *i_f* kamieno galūnę.

„mėnuo“ tik vienaskaitos vardininko linksnyje išlaikė šio kamieno formą. Visi kiti linksniai perėję į *ia*₂ kamieną. Tačiau vėl dėl galūnės balsių redukcijos ir visuotinio kirčio atitraukimo oksitoninio kirčiavimo daiktavardžiai panevėžiškių kirčiuojami šaknyje (*vàgʷs* „vagis“, (*sʷ*)_ *vàgʷ* „su vagimi“, *akmėnu* „akmenų“, *àvʷs* „avis“, (*sʷ*)_ *àvʷ* „su avimi“ ir t. t.), todėl jais tyrime taip pat buvo remtasi.

4. Jei šiaurinių panevėžiškių daiktavardžiai turi dvi ar kelias paralelines linksnių formas (pavyzdžiui, *dú.kterę* ir *dú.kterʷ* „dukteriai“), kamieno atstovu laikoma dažnesnė forma. Wolfgango Ulricho Wurzelio teigimu, tokiais atvejais, kai žodis iš karto gali būti linksniuojamas ne pagal vieną tipą, susidaro papildomosios (komplementinės) fleksinės klasės (Wurzel 1984: 127). Tokių papildomų fleksinių klasių tirtoje patarmėje nerasta.

Išanalizavus empirinę medžiagą pastebėta, kad šiaurinių panevėžiškių patarmėje nėra *ju* ir *ja*₁ kamieno daiktavardžių. Jie linksniuojami pagal *ia*₂ kamieną, plg. *ké.lʷs* „kelias“, *bró.lʷs* „brolis“, *spiēčʷs* „spiečis“ (spiečius), *á.mžʷs* „amžis“ (amžius). Išlikę šie daiktavardžių kamienai: *a* kamienas (*kaimínʷs* „kaimynas“, *vaĩ.kʷs* „vaikas“, *prō.tʷs* „protas“, *rá.tʷs* „ratas“, *ia*₂ kamienas (*kól.lōkʷs* „kolūkis“, *tēvėlʷs* „tėvelis“, *pavá.sarʷs* „pavasaris“, *á.rkʷlʷs* „arklys“), *ā* kamienas (*mēškʷ* „meška“, *mukĩ.kʷlʷ* „mokykla“, *galvʷ* „galva“, *ló.vʷ* „lova“), *iā* kamienas (*bažnĩ.čʷ* „bažnyčia“, *grĩ.čʷ* „gryčia“, *pō.nʷ* „ponia“, *klebonĩ.i* „klebonija“, *burė.i* „būrėja“), *ē* kamienas (*pardutũ.ve* „parduotuvė“, **mažũ.pe* „Mažupė“, *jāunĩ.ste* „jaunystė“, *stikli.ne* „stiklinė“), *i_m* kamienas (*vàgʷs* „vagis“), *i_f* kamienas (*nàkĩtʷs* „naktis“, *klė.tʷs* „klėtis“, *ũ.ždōtʷs* „užduotis“), *u* kamienas (*àlʷs* „alus“, *žmó.gʷs* „žmogus“, *sũ.nʷs* „sūnus“, *liētʷs* „lietus“), *C_m* kamienas (*rōdō* „ruduo“, *mėnō* „mėnuo“), *C_f* kamienas (*sēsō* „sesuo“, *dōkte* „duktė“).

Toliau pateikiamos visų kamienų daiktavardžių linksniavimo paradigmos (atskirai baritoninio ir – palyginimui – oksitoninio kirčiavimo).

2 LENTELĖ. Baritoninio kirčiavimo daiktavardžių linksniavimo paradigmos

a kamienas		
	VIENASKAITA	DAUGISKAITA
V.	<i>vĩ.rʷs</i>	<i>vĩ.rę</i>
K.	<i>vĩ.ra</i>	<i>vĩ.ru</i>
N.	<i>vĩ.rʷ</i>	<i>vĩ.ram</i>
G.	<i>vĩ.rō</i>	<i>vĩ.rʷs</i>
Įn.	<i>vĩ.rʷ</i>	<i>vĩ.ręs</i>
Vt.	<i>sō.dʷ / tep_sō.dā</i>	<i>sō.dōs / tep_sō.du</i>
Š.	<i>vĩ.rę!</i>	<i>vĩ.rę!</i>

<i>ā</i> kamienas		
	VIENASKAITA	DAUGISKAITA
V.	<i>piév^ā</i>	<i>piévōs</i>
K.	<i>piévōs</i>	<i>piėvu</i>
N.	<i>piėvę</i>	<i>piėvōm</i>
G.	<i>piėvō</i>	<i>piėv^{ās}</i>
Įn.	<i>(sø)_piév^ā</i>	<i>(sø)_piėvōm</i>
Vt.	<i>piėvō / tep_piėvōs</i>	<i>piėvōs / tep_piėvu</i>
Š.	<i>*lá.im^ā!</i>	<i>*lá.imōs!</i>

<i>ē</i> kamienas		
	VIENASKAITA	DAUGISKAITA
V.	<i>bi.^īte</i>	
K.	<i>bi.^ītės</i>	
N.	<i>bi.^ītę</i>	
G.	<i>bi.^ītę</i>	
Įn.	<i>(sø)_bi.^īt^b</i>	
Vt.	<i>ú.pę / tep_ú.pęs</i>	
Š.	<i>bi.^īt^b!</i>	

<i>i_f</i> kamienas		
	VIENASKAITA	DAUGISKAITA
V.	<i>á.nĩ^bš / ó.nĩvš</i>	<i>á.nĩ^bš / ó.nĩ^bš</i>
K.	<i>á.nťēs / ó.nťēs</i>	<i>á.nĉū / ó.nĉū</i>
N.	<i>á.nťę / ó.nťę</i>	<i>á.nťēm / ó.nťēm</i>
G.	<i>á.nĩ^b / ó.nĩ^b</i>	<i>á.nĩ^bš / ó.nĩ^bš</i>
Įn.	<i>(sø)_á.nĩ^b / (sø)_ó.nĩ^b</i>	<i>(sø)_á.nťēm / (sø)_ó.nťēm</i>
Vt.	–	–
Š.	<i>á.nťę / ó.nťę!</i>	<i>á.nĩ^bš / ó.nĩ^bš!</i>

<i>ia₂</i> kamienas		
	VIENASKAITA	DAUGISKAITA
V.	<i>bró-ĩš</i>	<i>bró-lę</i>
K.	<i>bró-lę</i>	<i>bró-ĭu</i>
N.	<i>bró-ĩš</i>	<i>bró-lem</i>
G.	<i>bró-ĩš</i>	<i>bró-ĩ^s</i>
Įn.	<i>(sø)_bró-ĩš</i>	<i>(sø)_bró-lęs</i>
Vt.	–	–
Š.	<i>bró-ĩš!</i>	<i>bró-lę!</i>

<i>ĩā</i> kamienas		
	VIENASKAITA	DAUGISKAITA
V.	<i>sá.uj^b</i>	<i>sá.ujos</i>
K.	<i>sá.ujos</i>	<i>sá.uju</i>
N.	<i>sá.uję</i>	<i>sá.ujom</i>
G.	<i>sá.ujų</i>	<i>sá.uj^bs</i>
Įn.	<i>(sų)_sá.uj^b</i>	<i>(sų)_sá.ujom</i>
Vt.	<i>sá.ujų / tep sá.ujos</i>	<i>sá.ujos / tep_sá.uju</i>
Š.	–	–

<i>u</i> kamienas		
	VIENASKAITA	DAUGISKAITA
V.	<i>tųŗ.g^ss</i>	<i>tųŗ.gę</i>
K.	<i>tųŗ.gos</i>	<i>tųŗ.gu</i>
N.	<i>tųŗ.g^s</i>	<i>tųŗ.gam</i>
G.	<i>tųŗ.gų</i>	<i>tųŗ.g^ss</i>
Įn.	<i>(sų)_tųŗ.g^s</i>	<i>(sų)_tųŗ.gęs</i>
Vt.	<i>tųŗ.g^s / tep_tųŗ.ga/an_tųŗ.gos</i>	<i>tųŗ.gųs / tep_tųŗ.gu</i>
Š.	–	–

3 LENTELĖ. Oksitoninio kirčiavimo daiktavardžių linksniavimo paradigmos

<i>a</i> kamienas		
	VIENASKAITA	DAUGISKAITA
V.	<i>vėĺ.k^s / vųĺ.k^s⁶</i>	<i>vėĺkę / vųĺkę</i>
K.	<i>vėĺ.ka / vųĺ.ka</i>	<i>vėĺku / vųĺku</i>
N.	<i>vėĺ.k^s</i>	<i>vųĺkam</i>
G.	<i>vėĺ.kų / vųĺ.kų</i>	<i>vėĺk^ss / vųĺk^ss</i>
Įn.	<i>(sų)_vėĺk^s / vųĺk^s</i>	<i>(sų)_vųĺkęs / vėĺkęs</i>
Vt. ⁷	<i>kiėm^s / tep_kiėma⁸</i>	<i>kiėmos / tep_kiėmu</i>
Š.	<i>vųĺ.kę⁹!</i>	<i>vųĺ.kę!</i>

⁶ Šiauriniai panevėžiškiai lygiagrečiai vartoja abi formas. Antroji (vųĺ.k^s) labiau paplitusi senosios kartos atstovų kalboje.

⁷ Į linksnių sistemą neįtrauktas iliatyvo linksnis. Empirinėje medžiagoje tokių pasitaikė tik 9, pvz.: (į) *plĩ-tĩnę prĩjẽmẽ ų_kolkỏ.zan neprĩjĩmẽ* || (Joniškėlis); *tená.ĩ vęš^b remỏ.ntan aĩ.n^s bú-dava_gĩ* || (Joniškėlis); *križė.ĩ^s bú-dava prikabĩ.nt^s klá.sęs galaĩ* || (Geidžiūnai); *kiek_mú.m prakanykĩ.na | miškaĩ bú.vam išvĩ.jĩ* || (Jurgėnai). Tyrimui jie svarių rezultatų neteikia. Iliatyvas buvo pavartotas atsitiktinai senosios kartos atstovų.

⁸ Skaičiuojant sutampančių linksnių galūnes remtasi pirmąja, įprasta (o ne prielinksninė) vietininko forma.

⁹ Šiaurinių panevėžiškių plote įsigalėjusi šauksmininko forma su *-ai*, kuri iš vartosenos baigia išstumti senesnę formą (plg.: vns. š. *vųĺ.kę* „vilgai“, o ne *vĩlķe*).

<i>ia</i> ₂ kamienas		
	VIENASKAITA	DAUGISKAITA
V.	<i>á.rk^ol̥^bš</i>	<i>a^ork^lę</i>
K.	<i>á.rklę</i>	<i>a^ork^lū</i>
N.	<i>á.rk^ol̥^b</i>	<i>a^ork^lėm</i>
G.	<i>á.rk^ol̥^b</i>	<i>á.rk^ol̥^bš</i>
Įn.	<i>(sø)_á.rk^ol̥^b</i>	<i>(sø)_a^ork^lės</i>
Vt.	<i>ukĩ. / tep_ú.kę</i>	<i>ú.k^os</i>
Š.	<i>á.rk^lō¹⁰!</i>	<i>a^ork^lę!</i>

<i>ā</i> kamienas		
	VIENASKAITA	DAUGISKAITA
V.	<i>šāk^b</i>	<i>šā.k^os</i>
K.	<i>šāk^os</i>	<i>šāku</i>
N.	<i>šā.kę</i>	<i>šakó-m</i>
G.	<i>šā.k^o</i>	<i>šāk^bs</i>
Įn.	<i>(sø)_šāk^b</i>	<i>(sø)_šāk^om</i>
Vt.	<i>šakō / tep_šāk^os</i>	<i>šakō-š^b / tep_šāku</i>
Š.	<i>mā.m^b!</i>	<i>mā.mos!</i>

<i>īā</i> kamienas		
	VIENASKAITA	DAUGISKAITA
V.	<i>dāl̥^b</i>	<i>dāl̥^os</i>
K.	<i>dāl̥^os</i>	<i>dāl̥^u</i>
N.	<i>dā.lę</i>	<i>dāl̥^om</i>
G.	<i>dā.lę</i>	<i>dāl̥^bš</i>
Įn.	<i>(sø)_dāl̥^b</i>	<i>(sø)_dāl̥^om</i>
Vt.	<i>dāl̥ō</i>	<i>dāl̥ō-š^b</i>
Š.	<i>*dā.l̥^b!</i>	<i>dāl̥^os!</i>

¹⁰ Bendrinėje kalboje įprasta *ia*₂ kamieno šauksmininko galūnė yra -y (oksitonų) arba -i (baritonų), pvz.: *arkly, ožy, broli*. Šiaurinių panevėžiškių patarmėje vietoj *ia*₂ kamieno vartojamas *u* kamieno šauksmininkas su galūne -au (*á.rk^lō* „arkliau“, *bró-lō* „broliau“, *kĩ.š^ok^o* „kiškiau“).

<i>ē</i> kamienas		
	VIENASKAITA	DAUGISKAITA
V.	<i>dùobe</i>	<i>duôbęs</i>
K.	<i>dùobęs</i>	<i>dùôbu</i>
N.	<i>duôbę</i>	<i>dùobęm</i>
G.	<i>duôbę</i>	<i>dùôb^{ps}</i>
Įn.	<i>(sø)_dùôb^{ps}</i>	<i>(sø)_dùobęm</i>
Vt.	<i>dòbẽ / tep_dùobęs</i>	<i>dòbẽs / tep_dùôbu</i>
Š.	<i>vařl^b / vařla!</i>	<i>vařlęs!</i>

<i>i_m</i> kamienas		
	VIENASKAITA	DAUGISKAITA
V.	<i>vàg^bš</i>	<i>và.ğ^{ps}š</i>
K.	<i>vàgęs</i>	<i>vàgu</i>
N.	<i>và.ğ^b</i>	<i>vagí.m</i>
G.	<i>và.ğ^b</i>	<i>vàg^{ps}š</i>
Įn.	<i>(sø)_vàg^b</i>	<i>sø_vagí.m / sø_vàgęs</i>
Vt.	<i>debesĩ / tep_dē.besę</i>	<i>debesĩ.š / tep_debėsu</i>
Š.	<i>vàgø¹¹!</i>	<i>và.ğ^{ps}š!</i>

<i>u</i> kamienas		
	VIENASKAITA	DAUGISKAITA
V.	<i>sù·n^{ps}s</i>	<i>sù·nę</i>
K.	<i>sù·nøs</i>	<i>sù·nu</i>
N.	<i>sù·n^b</i>	<i>sù·nam</i>
G.	<i>sù·nø</i>	<i>sù·n^{ps}s</i>
Įn.	<i>(sø)_sù·n^{ps12}</i>	<i>(sø)_sù·nęs</i>
Vt.	<i>daņgũ.ĩ</i>	–
Š.	<i>sù·nę¹³!</i>	<i>sù·nę!</i>

¹¹ Čia taip pat pastebima kamienų migracija: *i_m* kamienas (kaip ir *ia₂*) perima (*i*)*u* kamieno šauksmininko galūnę *-au*.

¹² Vienaskaitos įnagininko linksnis turi jau ne *u* kamieno galūnę *-umi*, o *a* kamieno galūnę *-u*, t. y. ne *su sūnumi*, *žmogumi*, o *su sūnu*, *žmogu*. Ši forma – *a* ir *u* kamienų daiktavardžių mišimo rezultatas. Dar plg. *i_j* ir *ia* kamieno vienaskaitos įnagininką: *sø_àð^b* „su avimi“ ir *sø_dâ^b* „su dalia“. Čia taip pat ryškus kamienų mišimo atvejis.

¹³ *u* kamieno vienaskaitos ir daugiskaitos šauksmininko formos sutampa. Čia *u* kamieno daiktavardžiai perima *a* kamieno daiktavardžių galūnę *-ai* (plg. vns. š. *òplkę* „vilkai“ ir *sù·nę* „sūnai“).

<i>i_f</i> kamienas		
	VIENASKAITA	DAUGISKAITA
V.	àv ^b š	á.v ^b š
K.	àvęs	àvū
N.	á.vę	aví.m
G.	á.vę / á.v ^b	àv ^b š
Įn.	(sø)_àv ^b	(sø)_aví.m
Vt.	akĩ	akĩ.š
Š.	àvę!	á.v ^b š!

<i>C_m</i> kamienas		
	VIENASKAITA	DAUGISKAITA
V.	àkmø	á.kmeñ ^b š
K.	á.kmeņ ¹⁴	akmènu
N.	á.kmeñ ^b	akmení.m
G.	á.kmeñ ^b	á.kmeñ ^b š
Įn.	(sø)_á.kmeñ ^b	(sø)_á.kmeņš
Vt.	akmeniĩ / tep_á.kmeņ	akmeniĩš / tep_akmènu
Š.	á.kmeñø!	á.kmeñ ^b š!

<i>C_f</i> kamienas		
	VIENASKAITA	DAUGISKAITA
V.	dòktę	dù.kter ^b š
K.	dòktęs	duktèru
N.	dù.kterę / dù.kter ^b	dù.kterëm
G.	dù.kter ^b	dù.kter ^b š
Įn.	(sø)_dù.kter ^b / (sø)_dòkĩ ^b	(sø)_dù.kterëm
Vt.	–	–
Š.	–	dù.kter ^b š!

Iš pateiktų baritoninio ir oksitoninio kirčiavimo daiktavardžių paradigų matyti, kad vienu fleksinių klasių galūnės yra labai panašios (plg. 2 ir 3 lent. *ā* kamieno paradigmą su *īā* kamieno, *a* kamieno paradigmą su *u* kamieno), o kitų – skirtingos (plg. 2 ir 3 lent. *ē* kamieno paradigmą su *i_f* kamieniu, 3 lent. *u* kamieną su *i_m* kamieniu). Nustatant šiaurinių panevėžiškių patarmės linksniavimo

¹⁴ Priebalsinio kamieno vyriškosios giminės daiktavardžių kilmininkas turi *īa₂* kamieno galūnę (plg. *rù.dęņ* „rudenio“, *á.rklę* „arklio“, *bró.lę* „brolio“), o šauksmininkas (*i*)*u* kamieno galūnę (plg. *á.kmeñø!* „akmeniau“ **daĩ.ñø* „Dainiau“).

tipų klasifikaciją ir jų tarpusavio hierarchiją, remtasi jau anksčiau minėta A. Girdenio bei A. Rosino 1977 m. aprašyta metodika (338–348). Tai yra kiekvienas kamienas gretintas su visais kitais kamienais. Svarbiausias dviejų kamienų panašumo rodiklis yra sutampančių linksnių galūnių skaičius (*m*). Palyginkime šiaurinių panevėžiškių *a* kamieną (*vėlkʰs* „vilkas“) su *ā* kamieniu (*šakʰ* „šaka“), žr. 4 lentelę:

4 LENTELĖ. *a* ir *ā* kamienų daiktavardžių paradigmos

	Vienaskaita		Daugiskaita	
	<i>a</i> kamienas	<i>ā</i> kamienas	<i>a</i> kamienas	<i>ā</i> kamienas
V.	<i>vėl.kʰs</i> / <i>ōl.kʰs</i>	<i>šakʰ</i>	<i>vėlk̃ / ōl̃k̃</i>	<i>šá.k̃os</i>
K.	<i>vėl.ka</i> / <i>ōl.ka</i>	<i>šák̃os</i>	<i>vėl̃ku</i> / <i>ōl̃ku</i>	<i>šáku</i>
N.	<i>vėl.kʰ</i>	<i>šá.k̃</i>	<i>ōl̃kam</i>	<i>šák̃ó-m</i>
G.	<i>vėl.k̃ / ōl.k̃</i>	<i>šá.k̃</i>	<i>vėlkʰs</i> / <i>ōlkʰs</i>	<i>šákʰs</i>
Įn.	(s̃) <i>ōl̃kʰ</i> / <i>ōl̃kʰ</i>	(s̃) <i>šákʰ</i>	(s̃) <i>ōl̃k̃es</i> / <i>vėl̃k̃es</i>	(s̃) <i>šák̃om</i>
Vt.	<i>kiēmʰ</i> / <i>tep_kiēma</i>	<i>šák̃ō</i> / <i>tep_šák̃os</i>	<i>kiēm̃os</i> / <i>tep_kiēmu</i>	<i>šák̃ō-s̃ʰ</i> / <i>tep_šáku</i>
Š.	<i>ōl̃.k̃!</i>	<i>má.mʰ!</i>	<i>ōl̃.k̃!</i>	<i>má.mos!</i>

Kaip matyti, *a* ir *ā* paradigmos turi keturias sutampančių linksnių galūnes (vienaskaitos galininkas ir įnagininkas, daugiskaitos kilmininkas, galininkas). Vadinasi, šių paradigmų panašumo indeksas (*m*) yra lygus 4. Tačiau šis indeksas nėra visiškai tikslus, nes visos fleksinės klasės turi vienodas *daugiskaitos kilmininko* ir, kas nebūdinga kitoms tirtoms aukštaičių šnektoms (šiaurinių širvintiškių, Varėnės, Jėniškio), *galininko* galūnes. Taigi tokių galininko formų kaip, pavyzdžiui: *sú-nʰs*, *āō-s̃*, *vírʰs*, *bról̃s̃*, *piévʰs*, *sá.uj̃s̃*, *bēt̃s̃*, *tōr̃.gʰs*, galūnės yra redukuotos ir laikomos tapačiomis, o tiksliau – poziciniais jų variantais. Šauksmininkas dažniausiai turi keletą paralelinių formų (pvz.: *var̃l̃ʰ*, *var̃la* ~ *var̃le!*), o daugeliu atvejų įprastos šauksmininko formos (ypač priebalsinio kamieno daiktavardžių) šiaurinių panevėžiškių patarmėje visai nevartojamos. Šiaurinių panevėžiškių plote, kaip ir kitose patarmėse (uteniškių, šiaurinių vakarų aukštaičių ir kt.), įprasta šauksmininko forma keičiama mažybine-malonine: *var̃l̃í-t̃ʰ* „varlyt“, *dukri-t̃ʰ* „dukryt“, *sesí-t̃ʰ* „sesyt“, *sesú.t̃ʰ* „sesut“. Taigi minėtieji, dar anomaliais vadinami, linksniai iš paradigmų pašalinti. Šiuo atveju iš lentelės turime išbraukti daugiskaitos kilmininko ir galininko linksnį, tad sutampančių linksnių galūnių lieka 2.

Nustatant daiktavardžių linksniavimo tipų panašumą, reikšmingas ne tik sutampančių linksnių galūnių skaičius, bet ir linksnių vartojimo dažnumas (žr. 5 lentelę).

5 LENTELĖ. Šiaurinių panevėžiškių daiktavardžio linksnių vartojimo dažnis

	Vienaskaita		Daugiskaita		Dviskaita	
V.	1035	20,71 %	635	12,71 %		
K.	750	15,01 %	516	10,33 %		
N.	59	1,18 %	41	0,82 %		
G.	833	16,67 %	359	7,18 %	29	0,58 %
Įn.	148	2,96 %	172	3,44 %		
Vt.	285	5,7 %	85	1,7 %		
Il.	6	0,12 %	3	0,06 %		
Š.	39 ¹²	0,78 %	2	0,04 %		

Iš lentelės matyti, kad linksniai nėra lygiaverčiai. Dominuoja vienaskaitos vardininkas, kilmininkas ir galininkas. Atsižvelgiant į linksnių formų vartojimo nevienodą dažnumą, įvesta kiekvieno linksnio pataisa (p_i), kuri lygi dvigubam vienaskaitos linksnių santykiniam dažnumui, o daugiskaitos – pusei atitinkamų vienaskaitos linksnių pataisoms. Šiaurinių panevėžiškių fleksinių klasių panašumo indeksų pataisos pateikiamos 6 lentelėje:

6 LENTELĖ. Šiaurinių panevėžiškių daiktavardžio linksniavimo tipų panašumo indeksų pataisos

	Vienaskaita	Daugiskaita
V.	0,7	0,33
K.	0,5	0,25
N.	0,04	0,02
G.	0,5	0,24
Įn.	0,1	0,06
Vt.	0,1	0,07

Toliau skaičiuojamas linksniavimo tipų panašumo indeksas (I) pagal formulę:

$$I = m + \sum_{m}^{i=1} p_i$$

Prie sutampančių linksnių galūnių skaičiaus pridedamos tų pačių linksnių pataisos. Jau minėtos a ir $\bar{a}$ paradigmos turi dvi sutampančių linksnių galūnes: vienaskaitos galininko ir įnagininko. a ir $\bar{a}$ kamienų panašumo indeksas (I) gaunamas atlikus tokius veiksmus: $2 + (0,5 + 0,1) = 2,6 \approx 2,7$.

Palyginus visas šiaurinių panevėžiškių fleksines klases, gauti rezultatai pateikti 7 lentelėje:

7 LENTELĖ. Šiaurinių panevėžiškių daiktavardžio linksniavimo tipų panašumo indeksai

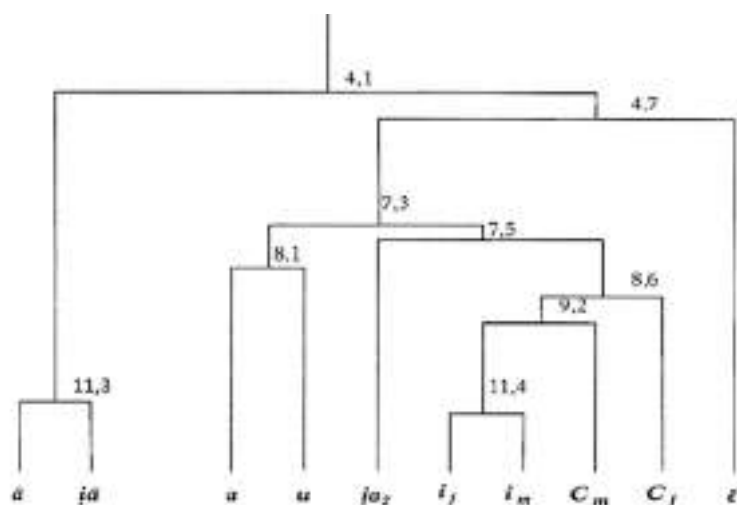
Tipai	a	$\dot{a}_2$	$\bar{a}$	$\dot{\bar{a}}$	$\bar{e}$	i_m	i_f	u	C_m	C_f
a	-	7,3	2,7	2,8	1,1	4,9	2,8	8,1	3,2	1,1
$\dot{a}_2$		-	2,2	2,2	2,1	7,5	5,4	6,2	7,3	4,8
$\bar{a}$			-	11,3	2,1	1,1	2,1	4,1	1,1	2,1
$\dot{\bar{a}}$				-	3,6	1,1	2,1	2,6	1,1	2,1
$\bar{e}$					-	2,6	3,6	1,1	1,1	4,7
i_m						-	11,4	4,9	9,2	7,6
i_f							-	2,8	7,1	8,6
u								-	3,2	1,1
C_m									-	7,8
C_f										-

Vertikaliosios ir horizontaliosios eilės susikirtimo taškai lentelėje rodo tų dviejų kamienų panašumo indeksą. Šiaurinių panevėžiškių patarmėje iš vyriškosios giminės aukštą panašumo indeksą turi i_m ir i_f , gana artimi i_m ir C_m , a ir u kamienai. Iš moteriškosios giminės labai artimi $\bar{a}$ ir $\dot{\bar{a}}$, i_f ir C_f kamienai. Išskirti galima $\bar{e}$ kamieną, jo panašumo indeksas, palyginti su visais kamienais, yra žemiausias.

Tiksliau kamienų panašumą rodo hierarchinis grupavimas, kuris atliktas maksimumų metodu, t. y. sujungus panašiausius tipus, naujos klasės sudaromos pagal didžiausią iš ankstesnių indeksų. Tokiu būdu sudaryta šiaurinių panevėžiškių daiktavardžio linksniavimo tipų klasifikacija pateikiama 1 paveiksle.

Paveiksle išsiskiria trys daiktavardžių kamienų šakos: moteriškojo linksniavimo ($\bar{a}$ ir $\dot{\bar{a}}$), vyriškojo (a ir u) ir mišriojo linksniavimo (i_m , i_f , C_m , C_f). $\dot{a}_2$ kamienas atsiduria viduryje tarp vyriškojo ir mišriojo linksniavimo tipų. Šis kamienas aiškiai šlyja prie mišriojo linksniavimo daiktavardžių ($\dot{a}_2$ ir i_m panašumo indeksas yra 7,5; $\dot{a}_2$ ir C_m panašumo indeksas – 7,3), tačiau ir su kitais vyriškojo kamieno daiktavardžiais yra gana glaudžiai susijęs ($\dot{a}_2$ ir a kamieno panašumo indeksas yra 7,3; $\dot{a}_2$ ir u kamieno panašumo indeksas – 6,2). Hierarchinio

grupavimo „medyje“ atskira šaka brėžiama $\bar{e}$ kamienui, kuris jungiasi prie vyriškojo ir mišriojo linksniavimo kamienų, o su $\bar{a}$ ir $\bar{i}\bar{a}$ kamienais bendrų linksnių galūnių turima iš viso labai mažai. Taigi panašu, kad šiaurinių panevėžiškių patarmės kamienų diferenciacija yra visai kitokia nei jau ištirtose kitose aukštaičių šnektose – šiaurinių širvintiškių (Markevičius: 2006, 445), Joniškio (Kaikarytė: 2010, 112), Varėnos (Karaciejūtė: 2011, 321) ir bendrinėje kalboje (Girdenis, Rosinas: 1977, 341). Šiaurinių širvintiškių ir Varėnos šnektose $\bar{e}$ kamienas yra izoliuotas ir labai menkai šlyja prie mišriojo ir moteriškojo linksniavimo daiktavardžių, o Joniškio šnektose, kaip ir bendrinėje kalboje, $\bar{e}$ kamienas sudaro labai kompaktišką grupę su $\bar{a}$ ir $\bar{i}\bar{a}$ kamienais.

1 PAV. Šiaurinių panevėžiškių linksniavimo tipų hierarchinio grupavimo „medis“

Taigi šiaurinių panevėžiškių patarmėje moteriškojo linksniavimo daiktavardžių kamienai skyla į dvi grupes: 1) $\bar{e}$ kamieno daiktavardžiai, kurie turi daugiau bendrų galūnių su vyriškojo bei mišriojo linksniavimo kamienais; 2) $\bar{a}$ ir $\bar{i}\bar{a}$ kamienai, kurie apskritai yra gerokai nutolę nuo visų kitų kamienų, todėl ir sutampančių linksnių galūnių turi labai mažai.

Nesunku pastebėti, kad šiaurinių panevėžiškių hierarchinio grupavimo „medis“ nėra labai aukštas. Galima sakyti, „medis“ auga labai proporcingai. Daiktavardžių paradigmų tarpusavio suartėjimą rodo palyginti nemaži linksniavimo tipų panašumo indeksai (žr. 7 lentelę), nulių lentelėje iš viso nėra.

Apibendrinant galima teigti, kad visi šiaurinių panevėžiškių daiktavardžiai yra 3 trijų linksniavimo tipų: moteriškojo (*šakà, dalià*), vyriškojo (*žmogùs, výras*)

ir mišriojo (*akis, vagis, akmuo, duktė*). 1 paveiksle matyti ryški moteriškojo linksniavimo tipo $\bar{a}$ ir $\bar{i}\bar{a}$ kamienų paralelė, jų panašumo indeksas yra 11,3. Vyriškojo linksniavimo a ir u kamienai taip pat sudaro atskirą šaką, jų panašumo indeksas šiek tiek mažesnis – 8,1. Kaip jau buvo minėta, $\bar{i}a_2$ kamienas turi panašų santykį tiek su vyriškojo, tiek su mišriojo linksniavimo tipo daiktavardžiais, todėl tarsi užima tarpinę poziciją (plg. $\bar{i}a_2$ ir a kamienų panašumo indeksas yra 7,3; $\bar{i}a_2$ ir i_m panašumo indeksas – 7,5). Akivaizdus mišriojo linksniavimo tipo kamienų artimumas (i_f ir i_m kamienų panašumo indeksas yra net 11,4; i_m ir C_m kamienų panašumo indeksas – 9,2; i_f ir C_f kamienų panašumo indeksas – 8,6).

SVARBIAUSIOS IŠVADOS

1. Natūrali šiaurinių panevėžiškių patarmės daiktavardžių linksniavimo tipų pagal panašumą išsidėstymo tvarka yra tokia: $\bar{a}$, $\bar{i}\bar{a}$, a , u , $\bar{i}a_2$, i_f , i_m , C_m , C_f , $\bar{e}$.
2. Šiaurinių panevėžiškių daiktavardžių linksniavimo kamienai susiskirstę į tris grupes: vyriškojo (a ir u kamieno daiktavardžiai), moteriškojo ($\bar{a}$ ir $\bar{i}\bar{a}$ kamienų daiktavardžiai) ir mišriojo (i_m , i_f , C_m , C_f). Iš visų išsiskiria $\bar{e}$ kamienas, kuris šliejasi labiau prie vyriškojo ir mišriojo linksniavimo daiktavardžių nei prie moteriškojo linksniavimo kamienų.
3. Visiems tiriamosios patarmės daiktavardžio linksniavimo tipams – moterišajam, vyrišajam ir mišriajam – būdingas laipsniškas suartėjimas.
 - 3.1. Aukštą panašumo indeksą turi ir yra artimi mišriojo linksniavimo daiktavardžių i_f ir i_m kamienai, moteriškojo linksniavimo daiktavardžių $\bar{a}$ ir $\bar{i}\bar{a}$ kamienai, vyriškojo linksniavimo daiktavardžių a ir u kamienai.
 - 3.2. Šiaurinių panevėžiškių moteriškojo linksniavimo daiktavardžių kamienai skyla į dvi grupes: $\bar{e}$ kamieno daiktavardžiai turi daugiau bendrų galūnių su vyriškojo bei mišriojo linksniavimo kamienais, o $\bar{a}$ ir $\bar{i}\bar{a}$ kamienai apskritai yra gerokai nutolę nuo visų kitų kamienų.
 - 3.3. Kitaip negu kitose tirtose patarmėse, šiaurinių panevėžiškių $\bar{i}a_2$ kamienas atsiduria viduryje tarp vyriškojo ir mišriojo linksniavimo tipų. $\bar{i}a_2$ kamienas ir su vyriškojo, ir su mišriojo linksniavimo daiktavardžiais yra susijęs beveik vienodai (plg.: $\bar{i}a_2$ ir a kamieno panašumo indeksas yra 7,3; $\bar{i}a_2$ ir u kamieno panašumo indeksas – 6,2; $\bar{i}a_2$ ir i_m panašumo indeksas yra 7,5; $\bar{i}a_2$ ir C_m panašumo indeksas – 7,3).
4. Šiaurinių panevėžiškių linksniavimo tipų hierarchinio grupavimo „medis“, palyginti su Tirkšlių (Girdenis, Rosinas: 1977), šiaurinių širvintiškių (Markevičius: 2006), bendrinės kalbos (Girdenis, Rosinas: 1977), Varėnės (Karaciejūtė 2011) linksniavimo tipų hierarchinio grupavimo „medžiais“,

yra šiek tiek žemesnis. Gana nemaži linksniavimo tipų panašumo indeksai rodo ryškų šiaurinių panevėžiškių daiktavardžių paradigmų tarpusavio suartėjimą.

LITERATŪRA

DLKG – *Dabartinės lietuvių kalbos gramatika*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2005.

Garšva Kazimieras 1982a: *Joniškėlio apylinkės šnektos tekstai*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.

Garšva Kazimieras 1982b: Svarbesnės šiaurės vakarų panevėžiškių fonologijos ypatybės. – *Baltistica* 18(1), 65–75.

Garšva Kazimieras 2000: Šiaurės vakarų panevėžiškių „murmamieji balsiai“. – *Lietuvių kalbotyros klausimai* 43, 165–175.

Girdenis Aleksas, Rosinas Albertas 1977: Lietuvių kalbos daiktavardžio linksniavimo tipų hierarchija ir pagrindinės jos kitimo tendencijos (bendrinės kalbos ir žemaičių tarmės duomenimis). – *Baltistica* 13(2), 338–348.

Kačiuškienė Genovaitė 2000: Nekirčiuotų *i/u* ir *e/o* vartojimas Joniškėlio ir Pakruojo apylinkių rišliuose tekstuose. – *Baltu filologija* 9, 25–31.

Kačiuškienė Genovaitė 2006: Šiaurės panevėžiškių tarmės fonologijos bruožai. Mokslinė monografija. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.

Kaikarytė Aušra 2010: *Joniškio šnektos daiktavardžio linksniavimo sistema*. Daktaro disertacija. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas.

Karaciejūtė Vitalija 2011: Varėnos šnektos daiktavardžių fleksinės klasės ir jų hierarchija. – *Lituanistica* 57, 3(85), 314–324.

Kruopas Jonas (red.) 1957: *Pirmoji lietuvių kalbos gramatika*. Vilnius: Valstybinė politinės ir mokslinės literatūros leidykla.

LKE – Lietuvių kalbos enciklopedija. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 1999.

LKG – *Lietuvių kalbos gramatika* 1. *Fonetika ir morfologija (daiktavardis, būdvardis, skaitvardis, įvardis)*. Vilnius: Mintis, 1965.

LKTCh – *Lietuvių kalbos tarmių chrestomatija*. Vilnius: Lietuvių kalbos instituto leidykla, 2004.

- Markevičius Aurimas 2006: Šiaurinių širvintiškių daiktavardžio kamienai ir jų hierarchija. – *Baltistica* 41(3), 435–450.
- Rosinas Albertas 2005: Latvių kalbos daiktavardžio linksniavimo sistema: synchronija ir diachronija. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.
- Rosinas Albertas 1994: Simono Stanevičiaus tekstų daiktavardžio linksniavimo tipų hierarchija. – *Lietuvių kalbotyros klausimai* 24, 112–117.
- Ručinskaitė I. 1984: „Murmamųjų“ balsių kokybinė opozicija šiaurės panevėžiškių tarmėje. – *Kalbotyra* 35(1), 72–76.
- Šliavas Juozas 1974: Žeimelio–Lauksodžio šnektos įvardžiuotinių būdvardžių ypatybės. – *Baltistica* 10(1), 91–92.
- Valeckienė Adelė 1998: *Funkcinė lietuvių kalbos gramatika*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.
- Vidugiris Aloyzas 1964: Veikiamųjų dalyvių formos Karsakiškio tarmėje. – *Lietuvių kalbos morfologinė sandara ir jos raida* (*Lietuvių kalbotyros klausimai* 7), 187–192.
- Wurzel Wolfgang Ullrich 1984: *Flexionsmorphologie und Natürlichkeit* (Studia Grammatica 21). Berlin.
- Zinkevičius Zigmas 1980: *Lietuvių kalbos istorinė gramatika* 1. Vilnius: Mokslo

Noun Declension Types in the Eastern Aukštaitian Subdialect of Northern Panevėžiškiai and the Tendencies of Their Change

SUMMARY

The nouns of the Eastern Aukštaitian Subdialect of Northern Panevėžiškiai were analysed using the synchronic method first proposed by Girdenis and Rosinas in 1977. Each noun declension class was juxtaposed to all other declension classes; the number of coinciding case endings was examined; the frequency of the usage of cases was calculated.

The research made the following findings:

1. The natural order of the noun declension types of the Northern Panevėžiškiai Subdialect by similarity is as follows: $\bar{a}$, $\bar{i}\bar{a}$, a , u , $\bar{i}a_2$, i_p , i_m , C_m , C_p , $\bar{e}$.

2. The noun declension stems in the Northern Panevėžiškiai Subdialect fall into three groups: masculine (*a* and *u* stem nouns), feminine (*ā* and *īā* stem nouns) and mixed (*i_m*, *i_f*, *C_m*, *C_f*); *ē* stem which is more approximate to the nouns of masculine and mixed declension rather than feminine declension stems stands out from other stems.

3. Gradual approximation is characteristic of all declensional types of nouns in the subdialect under analysis – feminine, masculine and mixed.

3.1. Stems *i_f* and *i_m* of mixed declension nouns, stems *ā* and *īā* of feminine declension nouns, stems *a* and *u* of masculine declension nouns are closely linked and show a high similarity index.

3.2. Stems of feminine declension nouns of the Northern Panevėžiškiai Subdialect fall into two groups: *ē* stem nouns share more endings with the stems of masculine and mixed declension, whereas *ā* and *īā* stems are generally more remote to all other stems.

3.3. In contrast to other subdialects analysed before, the stem *īa₂* of the Northern Panevėžiškiai Subdialect falls in between masculine and mixed types of declension. The linkage between the stem *īa₂* and masculine and mixed declension nouns is nearly identical (cf.: *īa₂* and *a* stem similarity index stands at 7.3; *īa₂* and *u* stem similarity index is 6.2; *īa₂* and *i_m* similarity index is 7.5; *īa₂* and *C_m* similarity index is 7.3).

4. Compared to the dendrograms of hierarchical clustering of declension types of Tirkšliai (Girdenis, Rosinas: 1977), Northern Širvintiškiai (Markevičius: 2006), standard language (Girdenis, Rosinas: 1977), Varėna (Karaciejūtė 2011), the dendrogram of the hierarchical clustering of declension types of the Northern Panevėžiškiai Subdialect is slightly lower. Rather high declension type similarity indices show evident approximation of noun paradigms in the Northern Panevėžiškiai Subdialect.

Įteikta 2016 m. balandžio 17 d.

RASA KURKAUSKIENĖ

Lietuvos edukologijos universitetas

Taraso Ševčenkos g. 31, LT-03111 Vilnius, Lietuva

rasa.kurkauskiene@leu.lt